

Araşdırmaqlar göstərir ki, təhsilin inşafına xidmət edən innovativ fəaliyyətin daim təkmilləşdirilməsi, dövrün tələbləri, elmi-pedaqozi baxımdan ardıcıl və sistemli olaraq yeniləşdirilməsi zəruridir. Məlumdur ki, innovativ fəaliyyətin özü elə yeniliklərin tətbiqi ilə müşayiət olunan fəaliyyətdir. Lakin bu fəaliyyət prosesində da yeniliklərin tətbiqi olunarkən elmi-pedaqozi tələblər nəzərə alınmalıdır. Bu baxımdan müvafiq inkişaf programlarının hazırlanması və onun fəaliyyət modelləri kimi qəbul edilmişsi məqsədə uyğundur.

Rəyçi: prof. Ə. Ağayev

Istifadə edilmiş adəbiyyat

1. "Azərbaycan Respublikasında təhsilin inkişafı üzrə Dövlət Strategiyası". // Azərbaycan məktəbi, 2013, № 5.

2. Abbasov Ə. Kurikulum İslahatının əsas istiqamətləri. // Azərbaycan məktəbi, 2011, № 4.

3. Ağayev Ə. Təlim prosesi: apəno və müasirlik. Bakı: Adiloglu, 2006.

4. Əlizadə H. Milli təhsil strategiyası ilə məktəbə doğru. Azərbaycan müəllimi, 2014, 17 yanvar.

5. Almazova N., Popoava N. Teoretikaschee i prakticheskie aspekty vuzovskogo innovatsionnogo protsesa (na primere disiplinnykh i stranitskogo yazyka). // Innovatsiya v obrazovanii, 2003, № 4.

6. Boguslavskiy M. Innovatsionnyy potentsial razrabotki teorii soderzhanija obrazovaniya i obrazovatel'nyx texnologij (v otnoshenii pedagogikei vtoroy poloviny XX veka). M., 2008.

7. Vitykina M. Problemy i perspektivi razvitiya obrazovaniya v oblasti restavratsii i sohraneniya kulturnogo naslediya. Kachestvo innovatsii obrazovaniya (eksemplarnyyj nauchno-prakticheskij zhurnal). №11, 2013.

8. Ivanova L. Innovacionnye usloviya razvitiya professional'noj kompetentnosti uchiteli // Innovacii v obrazovanii, 2003, №4.

9. Xutorskaya A. Pedagogicheskaya innovacionika: metodologiya, teoriya, praktika. M.: Izdatso UNIC DO, 2005.

I. Djəvbarləo Osobennosti usovremenistovaniya innovatsionnoj deyatel'nosti v obrazovanii

Rəsum

Статья уточняет значимость инновационной деятельности в условиях модернизации образования. Здесь анализируются инновационные научные и теоретические вопросы, связанные с инновационной деятельностью, а также положения, содержащиеся в государственных документах. В данной статье, обобщая существующий опыт и научные исследования обосновывается влияние инновационной деятельности на развитие и повышение качества образования. Отмечается важность систематического усовершенствования технологий инновационной деятельности.

I. Jabrayilov Improving features of innovative activity in education

Summary

The article clarifies the nature of innovative activity in terms of modernization of education. Scientific and theoretical issues, the provisions contained in the documents related to the innovative activity are analyzed in this article. The article summarizes existing experience, research results and substantiates the impact of innovative activity on development of education and quality improvement. It is noted that it is important to systematically improve the innovative activity technologies.

O HƏM DƏ BÖYÜK PEDAQOQ İDİ

*Buludxan Xəliyev,
filologiya üzrə elmlər doktoru, professor*

Azərbaycan adəbiyyatı tarixinin xüsusi mövqeyə malik görkəmləri sıralanınan olan Baxtiyar Vahabzadənin pedagoji görüşləri də tədqiqat obyekti olmuşdur. O, həm müəllimlərin böyük hörməti yanışmış, həm də biliyini tələbələrə verməkdə qüvvəsinə əsirgəməmişdir. O, Azərbaycan adəbiyyatının yaşı nümayəndələrinə də öz müəllimi kimi baxardı. Baxtiyar Vahabzadənin özünü borclu sayıldığı adamlardan biri də ustad şairimiz Səməd Vurğunundur. Böyük Vətən müharibəsi illərində adəbiyyatla golmış onlarcasə gənc şairin püxtəşməsində, yetişmişdən Səməd Vurğunun böyük rolü olmuşdur. Səməd Vurğun Baxtiyar Vahabzadənin yaradıcılığında öz fikir və ideyaları ilə bir mayak rolunu oynamışdır. Bu da bir alın yazısındır ki, Baxtiyar Vahabzadə "Səməd Vurğunun poeziyası" mövzusunda dissertasiya yazmışdır. Baxtiyar Vahabzadə bununla Səməd Vurğunun sonatın sirlərini öyrənmis və elmi darəcə almışdır. O, ali məktəbdə uzun müddət dərs demisi (Azərbaycan Dövlət Universitetində - inddiki Bakı Dövlət Universitetində), nüfuzlu müəllim kimi tələbələri tərafından sevilmirdi. Çox yaxşı bir nümunədir ki, Baxtiyar Vahabzadə, onun tələyində mühüm rol oynamış Səməd Vurğunu həc vaxt unutmayıb və özünü ona borclu bilmədir. O, 1956-ci ildə yazdırdı "Mən ona borcluyam" məqaləsində yazıdır: "... Səməd Vurğunun göstərişləri biz gənə-

rə həmişə fayda vermiş və bizim inkişafımızı kömət etmişdir. Mən bir sair kim yedişməyim, Səməd Vurğunun maruzalorına, onun alovelü şicirlərinə və bizimla olan şəxsi səhbatlərinə çox borcluyam". Deməli, bu etiraf onu göstərir ki, Səməd Vurğun Baxtiyar Vahabzadə üçün as ləsləd və müsbət olmuşdur.

Baxtiyar Vahabzadə onun həyatında az-çox rəq oynayan, onun xeyrxiyi olan, onun barəsində xəş söz deyənlərin hər birinə hörmət və rəğbətlə yanaşmışdır. Bunnardan biri də Mehdi Hüseynidir. Mehdi Hüseyn görkəmlə adıb olmaqla yanaşı, nəinki Azərbaycandı, hətta dünyadakı adəbiyyədi prosesləri izləyən, yerindəcə bunları yüksək səviyyili elmi-nazariyə məqalələri ilə təhlili edən vəcdanlı bir adəbiyyatçılıq - inqidicid olmuşdur. Əslində, dünya gör-götür dönyasıdır. Hər kəs görür, öyrənir və yetişir. Görkəmlə şəxsiyyətlərin hər biri bər yetişmişdir. Bu manada Baxtiyar Vahabzadə Mehdi Hüseynindən adəbi mühüdü qaynanaq qabiliyyətini, adəbi mühüta bigana qalmığı, adəbiyyatla, sonatla yaşaması, iradəli olmayı, adabi və ictimai hadisələrə öz ağıl ilə baxmağı, mordanalıyi, həqiqi dost olmaq keyfiyyətini və digər keyfiyyətləri öyrənmişdir. Yaxşı bir misal var: "Azın qədrini bilməyən çoxun da qədrini bilməz". Baxtiyar Vahabzadə öz qədirləbilinliyini həmişə mövqə kimi nümayış etdirmişdir. Əlbəttə, kim ona nə yaxşılıq edib, onun

həc birini unutmamışdır. Bu cür qədirbiləlik keyfiyyatı onu daha da sevdirmiş, geniş içtimaiyətin dorin hərəkət və möhəbbətini qazanmışdır. Bəxtiyar Vahabzadə 1969-cu ildə "Döyüşən adib" məqaləsində yazır: "Bu gün Məhdi Hüseynin 60 iliyini keçiririk. O aramızdan tez getdi. O indi yoxdur, ancaq bir yerdə yeri görünür. Bu gün mən yaxıcı viedanumla onun aziz xatirəsi önündə başımı ayıram". Bəxtiyar Vahabzadə Mehdi Hüseyni öz ətək, müəllimi kimi qiymətləndirir və ona dəyr verirdi. Bunu sərtləndirən sabablardır. Bu sabablardan biri o idi ki, Mehdi Hüseyn vaxtilə Bəxtiyar Vahabzadənin çap olunmuş "Etiraf" əsərini dərindən oxumuş və ona qarşı olacaq ittihamlarıq qarşısında sabırlı, təmkinkən olmağı məsləhət bilmüşdi. Təbii ki, Bəxtiyar Vahabzadəni sabırlı, təmkinkən olmaqla çağırıb Mehdi Hüseyn qələm yoldaşlarının etiraf etdiyi kimi "ədəbiyyatın alislahı keçikcisi" olmuşdur. Bəxtiyar Vahabzadə 1969-cu ildə yazırı: "10-15 gün bundan qabaq köhəm yazılarını aşasdırarkən üstündə bir qeyd vərdi: "Bəxtiyar, çıxış etməsan yaxşıdır, dənişəsan olsan, təmkink.. H.Mehdi".

O bu qeydi mənə 7-8 il bundan avval Yazıçılar İttifaqında keçirilən bir müşavirə zamanı göndərmişdi. Həmin müşavirədə yazıçılarından biri mənə "Etiraf" əsərini görə "Tolstoyculuqda" ittiham edirdi. O zaman çıxış etmədim. Həm də Mehdi müəllimin bu əsər haqqındaki fikriనi bildirdim. Əsər jurnalda çap olunan kimi o mənə zəng çalıb raysını telefonda demədi.

Mərhum yazıçıımız həmin qeydi ilə mənə sobre, təmkinkən çağırırdı.

Başqa bir tərafən, Mehdi Hüseyn bir ustad və müəllim kimi, gənc nəslə tələbkarlıqla, qayğı ilə yanaşan ustad və müəllim kimi ədəbiyyatımızdakı bütün məsələlərə münasibətin həmişə açıq şəkildə bildirmişdir.

Bəxtiyar Vahabzadə Mehdi Hüseyni bir müəllim, ustad kimi başqa cəhətdən da

qiymətləndirirdi. Bu da onun ədəbiyyatdakı nöqsanı, hətta həqiqi dost olduğu ədəbiyyat adamlarının nöqsanına gör yummaması ilə bağlı olmuşdur. Məhz ədəbiyyatın bəmişə bəslərlə ehtiyac olmadsı. İndi ədəbiyyatımızın belə ehtiyacı daha çoxdur. Bəxtiyar Vahabzadə onun barəsində yazırı: "Bizim onunla S.Vurğun yaradıcılığı haqqında çox tez-tez mübahisələrimiz düşürdi. O, S.Vurğunun sonatını həddindən artıq sevməsinə baxmayaraq, böyük şairin yaradıcılıq nöqsanlarına da gör yummazdı."

Əgər bizim hər birimiz hansısa bir elni, bədi əsəri oxuyurqsa və oradan nəyi öyrəniriksə, öyrəndiklərimiz fealiyyətində gərəklə olursa, deməli, həmin əsərlərin müəllifi müəllim, ustad kimi dəyərləndirilməlidir. Bu mənədə bizim hər birimiz dərs deməyan, həc üzünə görəməyimiz müəllimlər, ustadlar var ki, bizi onlarda əsərlərindən çox şəyler öyrənmişik. Deməli, öyrənmişiksə, onlar bizim hər birimiz üçün müəllimlər, ustadlar. Bu mənədə Bəxtiyar Vahabzadə belə ustadlara, müəllimlər böyük dəyr veridir və onlardan ədəbi gəncliyin, bütövlükdə gəncliyin, çox şey öyrənə bileyəcəyini söyləyirdi. O yazırı: "Bugünkü ədəbi gənclik Ələsgər seirindən çox şey öyrənə bilər. Bəzən aşiq seirinə ibtidai damğası vurulur. Bəzən seirin dorinliyinə getmək lazımdır. Onun incəliklərini qavramaq lazımdır. Təcənlərdə çox böyük şəkil möhduldüyü var. Həm sözlərin şəklinde, həm də şeirin formasında. Lakin bu möhdulduluğa baxmayaraq, Ələsgər yalnız forma obraxlılığını uymamış, məhdud forma qəlibində çox böyük fikirlər söyləməyi bacarmışdır.

Biz Aşiq Ələsgərin seirindən həm fikir, həm də şəkil gözəlliyyini öyrənə bilərik".

Xalqın yaratdığıları, təcrübədən üzüağ çıxan dəyərlər insana çox şey verir. Bir sözə, xalqdan böyük müəllim və ustad olma bilməz. Uşaqlıqdan indiyi qədər babala-

rimizdən, nənələrimizdən, ağsaqqallardan, ağbircəklərdən eşitdiklərimizi, onların danışdıqlarını, təcrübədən çıxmış fikirlərini, məntiqlərini yaddaşımıza yazsaydıq, nəslə öyrənmış olardı. İnsan yaşının müsəyun mərhələsində dərk edir ki, o, öyrənməli olacaq bir çox məsəllərlən heç özü ilə bilmədən imtina etmişdir. Uzun illər boyu dədbəbabalarımızın öyrəndiklərini öyrənməkdən imtina etmək insanları doğma kökə, milli dəyərlərə sadıqlıqlənən uzaqlaşdırılmışdır. Bu mənədə Bəxtiyar Vahabzadə basabasından, nənəsindən öyrəndiklərini etiraf edir, bununla da gənc nəslə çatdırır ki, biz onlardan öyrənməliyik. Onların söylədiyi şeirləri də, fikirləri də, hadisələri də uşaqlıqdan beynimizə hekk etməliyik və bə tomlə üzərində inkişafımızı tapşırıyalıq. 1972-ci ildə yenə da Aşiq Ələsgər həsr etdiyi "Mən aşiqəm, tasaq yoxdur dilimə" məqaləsində Aşiq Ələsgərin yaradıcılığının xalq ruhuna, xalq mənəviyyatına söykəndiyi və buna görə də ondakı hikmətin dərinliyinə səcdə etdiyini etiraf etmişdir. Onun şeirlərindəki doğallığı, təmizliyi xalqa bağlılıqla əlaqələndirmişdir. Ona görə də xalq Aşiq Ələsgərin şeirlərini əzberdən bilməlidir. Bəxtiyar Vahabzadənin fikrincə, biz Aşiq Ələsgəri və eləcə də digər klassikləri onların yaradıcılığını dərindən oxuyub öyrənməkla yanışı, həm də xalqın dilindən ata-babalarının bildiklərindən öyrənməliyik. Cənki onlar xalqı o qədər yaxın ruhda yazıl-yaradıblar ki, elə bili ki, onların şeirlərini xalq özü yaradıbdır. Beləliklə, Bəxtiyar Vahabzadə babasından öyrəndiklərini də yüksək qiymətləndirirdi. O yazırı: "Bizim evimiz Şəkinin "Yuxarı – bas" məhəlləsində id. Şəhərin qurtaracağındı aəxirinci evlər bu inşələddədir. Bizim məhəllədən sonra dağlara bəsləyir. Eviniz dağ yoluñun kənarında, bir təpənin üstündədir. Yazbaşı qoyun sürülləri bizim evin yanından keçib dağa gedərdi. İldə iki dəfə, qoyun dağa çıxanda və düşəndə bu

yolda mərəkə qopardı. Birən yarım saat dayanıb maləşə-məloşə ötan qoyun sürüsüna tamaşa edər, ləzzət alardıq. O zaman baba-mın dilindən bir bəndəşir ejədirdim:

Kəkotu, qırxbuğum, qaymaqcıçayı,
Bənövşə, qantapar, qızlar örpayı,
Qoyun maləsməsi, çoban tüyü,
Çekir uzaqlara xaylı, yayaq!

Əbətə, bu bəndəşidə bütün sözləri başa düşürdüm. Kəkotunu, qırxbuğumu, qaymaqcıçayı, bonvəşəni görmüşüm". Görəsən, indiki uşaqlar bu sözlərin mənasını başa düşürmü?!! Dilimizdə bu qəbildə olan yüzlərlə, minlərlə belə sözlər vardır ki, uşaqlar o sözlərin mənasını başa düşmür. Bunun bir sabobili odur ki, bəzi uşaqlar xalqımızın həyat tərzindən, məsiyətindən, Azərbaycanımızın təbiatiindən uzaq olduqları üçün belə sözləri başa düşmür. Bunun galaxsında çox böyük acı fəsədləri ola bilər və fəsədlər olur da. Belə ki, bəzi uşaqlar xalqdan, onun mənəviyyatından, rubundan, həyat tərzindən bixəber olurlar. Belə olanda onlar klassiklərin yaradıcılığından, eləcə də xalq yaradıcılığından uzaq düşürlər. Nizamini, Nasimini, Fuzulini, Xətaiini. Aşiq Ələsgərin və eləcə də digərlərinin, daha doğrusu, onların yaradıcılıqlarının sevə bilmirlər. Ən başlıcası Azərbaycan təbiətini, onun bitkilərini, gül-cıçayıni təmirələr. Təbiətə olan yaşılananın özü də uşaqların təbiətini dəyişir. Halbuki Bəxtiyar Vahabzadə deyirdi ki, o, babasının dilindən etdiyidi bir bəndəşidə seirədə adı çəkilən bütün bitkiləri gözlər ilə gördürü üçün onları – sözlərin mənasını başa düşür. Ancaq bu bir bəndəşidə çirdə "Xəyal" sözünü başa düşə bilməmiş. O yazırı: "Aşına bəndəşidə "Koyal" sözünü heç cır başa düşə bilmirdim.

"Xəyal" sözünün mənasını işa mən çox sonralar başa düşdüm". Deməli, insan bilmədiyini soruşmaqla öyrənir. Öyrənmək üçün gərək bu istəkdə olasan, bilmədiyiklərinə təkəcə kitabdan deyil, yerində və məqamında

bilənlərdən öyrənəsan. Bu mənada kiçik yaşlarından bilmədiyini öyrənən uşaqlar sonraları öz yaş səviyyələrinə uyğun bilgi alda edə bilirlər. Bəzən görürsən ki, hər hansı bir uşaq, yenieyin, gənc, eləcə də ortayaşlı və alını yaşı insan öz yaş səviyyəsinə uyğun bilikdə olmur. Onların dünayagörüşü, doğma ana dilindəki sözlərin bər qoxunun monasını bilməmələri onların nitqinə əngəl tərədir, nitqləri qüsurlu, yorucu olur, nitqləri nitq mədəniyyətinin tələblərinə cavab vermir. Ona görə da dildə olan sözlərin monalarını həm həm sözlərlə ilk tanışından öyrənməlidirlər. İlk tanışlıq isə ailədən başlayır. Uşaq ailədə atadan, anadan, babadan, nənədən, böyük qardaş və bacarıdan ilk tanış olduğu sözlərin monasını öyrənməlidir. Aneçək bəzən valideynlər uşaqların ilk tanış olduğu sözlərin monalarını ya bilmir, ya da uşaqa başa salınğı bacarmırlar. Belə olanda uşaq hər hansı bir sözün ifadə etdiyi məshhum, anlaysı seçin fərqləndirə bilmir, ayird edə bilmir. Məsələn, bu gün uşaqların böyük əksarılığı gül növlərinin bir-birindən fərqləndirə bilmirlər. Nərgiz, lala, qərəfi, yasəmən, süsən, sənbül və digər gül növlərinin bir-birindən fərqləndirə bilmirlər. Bəzən ailələr də böyükler bu işlən növlərini ayird edə bilmirlər. Bunun asas sebəblərindən biri odur ki, insanların bir qismi uşaqlıq dövründən təbiətdən çox-çox uzaq düşürlər. Təbiətdən olan təbiət bükülləri gözləri ilə görmürlər və təbiəti kimi, təbiətdəki bükülləri də tanımlar. Bunu təkcə büküllərlə bağlı deyil, dildə mənasını bilmədiyimiz çoxlu sayıda digər sözlər də aid etmək olar. Doğrudan, onlarla ifadə etdiyi məshhum, anlaysı biləmək diliñ lügət tərkibinə tanış qarvanlıması işinə maneçilik göstərir. Ona görə də insan uşaqlıqdan başlayaraq onu əhatə edən aləmə cəl-bəc baxmamalı, onun monasını, hikmətini anlamamaq çalışmalıdır.

Bələliklə, Bəxtiyar Vahabzadə "Xəyal" sözünün monasını çox sonrular baş-

düdüyüñ deməklə, uşaqın öyrəndiyi şeirdə, nağməde bilmədiyi sözün monasını vaxtında öyrənilməsini məsləhət bildirdi ki, ilk məqamda uşaqın monasını bilmədiyi sözləri öyrənəcəyi adamın onun valideynləri, babası, nənası və evda ondan böyük olən qardaş-bacılıları olmalıdır. Onlar isə uşaqın psixologiyasını duymağa, hiss etməyə çalışmalıdır. Eyni zamanda uşaqın səviyyəsinə emməniylə mütələq nazara almılmalıdır. Düzdür, bu, çatın bir işdir. Aneçək bu çatınlılığın öhdəsindən golmayı bacarmaq lazımdır. Bəxtiyar Vahabzadə, hətta uşaqlar haqqında yazanda da bu çatınlılığı nazara almağı olduqua vacib sayırdı. O yazdı: "Uşaqlar haqqında yazmaq çatıldır, deyirlər. Bu, doğrudan da belidir. Bəs bu çatınlık nədədir? Mənəcə, bu çatınlık defalarla eşitdiyimiz kimli birinci növbədə uşağı məxsus olan xüsusiyyəti – uşaq psixologiyasını, uşaq təbiətini, uşaq aləmini bilməkdədir. Uşaqlar üçün yazüb, onların dilini dərketmə qabiliyyətlərini, ətrafdakı hadisələrə münasibatlarını bilməmək sair sözsüz ümumiyyəti, mütəcərrədiyyət aparanacağıdır". Deməli, Bəxtiyar Vahabzadə uşaq təbiətini, uşaq aləmini bilməndən uşaqlar üçün yazmağın mümkünlüyüünü qeyd edir. Bundan başqa, o, pedaqogikadakı əyanlılık principini konkret olaraq hər hansı bir fikrini, ideyanın daha canlı çatdırılmasında əhəmiyyətli hesab edirdi. O yazdı: "Pedaqogikadakı bildiyimiz kimi, uşaqlar üçün tədrisin özü də əyanlılık principini ilə aparılır. Mülliüm uşağı iki üstəgəl ikinən dörd olduğunu quru sözlərlə deyil, sayığcadə iki daşın üstünə iki daş olavaş etməklə, doğrudan da dörd alındığını məhz göstərməklə öyredir.

Uşaq ikinin üstünə iki golonda dörd alındığını sayığcadə öz gözləri ilə gördüyü kimi, töbülgə olunan ideyanın faydalılığını, yaxud pis əməlin faydasının olduğunu da konkrət həyat lövhələrində görməlidir. Bunun üçün isə şair quru nəsihətçiliyi, ümumi söz-

çülüyə getməməli, aşılamaq istədiyi fikri canlı boyalarla göstərməlidir". Konkret olaraq həyat lövhələri əsasında öyrənmək, qurunışatçıldan, sözçülükdən uzaq olaraq canlı boyalarla öyrənmək uşaq yaddaşına biliyi obidi həkk etdirir. Hazırda tədris prosesində tədrisin əyanlık principi ilə apartilmasına dəha çox üstünlük verilir. Deməli, təcrübə göstərir ki, əyanlık üzərindən qurulmuş tədris prosesi mücərrədliyədən uzaq olmaqla, daha canlı və inandırıcı olur. Ümumiyyət, öz sənəti, öz sözü, öz nəfəsi olanlar başqlarınandan seçilir, hətta yadda qalırlar. Bəlkə, beş bəlkəsiz də, bütün sənət sahələrində o adamları sevirlər ki, onlar sənətlərinə möhəbbətə bağlanırlar, məşqül olduqları sahənin dərinliklərinə baş vururlar, biganagliyidən və laqeydiyidən uzaq olurlar.

Bəxtiyar Vahabzadə təlim, tarbiya və təhsil sahəsində keçmişə xor baxmağın əleyhinidir. Keçmişini bayonnməmək, hər şeyi inkar etmək golacəyə də inamsızlıq yaradır. Odur ki, Bəxtiyar Vahabzadə məqamında "Keçmişinə xor baxan gələcəyinə kor baxar", "Nə təkərsən aşına, o da çıxar qışığına" el sözdündən, otalar sözündən istifadə etməklə düz danışmayanları, düz yazmayanları, möqədələrindən, yazi-pozularında həqiqi təhrif edənləri inandırıcı diləllərə asasında sözün həqiqi monasında təbiyələndirirdi. Məsələn, 1972-ci il avqust nömrəsində Türkiyədə nəşr olunan "Varlıq" jurnalında İsmət Zeki Eyyuboğlunun adlı birisi XX əsərə qədərki türk ədəbiyyatını "ölü ədəbiyyatı", təsəvvüf ədəbiyyatını (Nəsimini, Füzulini) "fikirdən məhrum, monasını, əyləncə məqsədi ilə" yazılış ədəbiyyat hesab edirdi. Bəxtiyar Vahabzadə bunu ədəbiyyata, mədəniyyətə bir qəsd-qərəz heab edərək yazır: "Eyyuboğlu bir məqaləsi ilə bir xalqın neçə əsrlik ədəbiyyatını, sənətin, icimati fikrini yero vurur, keçmişini bayonnmır, atasını inkar edir. Mən ona bir el söyü ilə cavab vermek istəyirəm: "Keçmişinə xor baxan gələcəyinə

kor baxar". Yaziq Eyyuboğlu, sən ki, öz atanı böyənmirsən, görəsan sanın balan da sən bəyənəcəkmi?". Ümumiyyətə, öyrəndiklərinə qədər zəngin və geniş olmuşdur ki (həm haydən, həm idarəetmədən öyrəndiklərin) məqamında, yerinda verdiyin cavab tutarlı alınsın və tasir güclə ilə qarşı təsfin iddiasını alt-üst tisir. Bu da bə bacarıqlı və beləkə də pedaqoji ustalıqlıdır. Bu mənada Bəxtiyar Vahabzadə İsmət Zeki Eyyuboğlunun fikriniñ asassız olduğunu təsdiq etmək üçün adəbi-bədii əsərlərdən oxuduğundan istəndi etmişdir: "L.Tolstoynun bir hekayesi yadına düşdü: "Ata qocaldı, elləri əsməyə başladı. Oğul boşqabın siniməndən qorxaraq atasına taxta qanada yemək verdi. Bir gün işdən galırkən, gördü ki, balaca oğlu qarsısına taxta, mismar qoyub nə isə qayırır. Soruşdu:

- Bu nadir?

Uşaq cavab verdi:

- Son da qocalanda babam kimi əllərin əsəcək, boşqabları qıracaqsın. Ona görə də idindi sənə taxta qanad qayırmır".

Uşaq gündöyüñ elayirdi və düz eləyirdi. Cüntü atalar demişən: "Nə təkərsən aşına, o da çıxar qışığına".

Eyyuboğlunun iddiasına görə, əsl adəbiyyoti indi yaradırlar.

İndi ki, bəlkə başlamışınız, bu gün yaratdırığınız adəbiyyatı da sabah sizin bələləriniz inkar edəcək". Əsildən Bəxtiyar Vahabzadonun bu fikri, mənTİqi, bütövlükə mövqeyi bütün zamanlar gənəlik üçün, eləcə də düzgün olmayan meyiller baş qaldıranda kimin kim olduğunu göstərmək üçün an yaxşı örnəklərdən bədir. Bütün zamanlarda atalar – oğullar, yaşı nəsil – gənclik arasında barışmazlıq olub. Hətta adəbiyyatda gənə adəbi noslin klassikləri bayonnməməsi də olub, indi də bu məqalələri az deyil. Gəncliyə, gənə adəbi noslin nümayəndələrinə bələ örnəklər – Bəxtiyar Vahabzadə kimi sonatkarların fikrələri həmişə gorokdır. O'lard keçmişə də, bu gəno də düzgün qiymət verməyi

bacarı və galacın də düzgün istiqamətini göstərə bilirlər.

Borc hissi, özünü cəmiyyətə, Vətənə borclu hesab etmək təkcə biliyi olmaqla qurtarır. Bu, işin zahiri cəhdiddir. Yeni biliyi olmaq işin zahiridir. Ancaq həmin biliyi cəmiyyətin, insanların xeyrinə xərclənməsindən uzaq olmaq vətəndaşlıq borcunu bilməmək deməkdir.

Bəxtiyar Vahabzadə 1970-ci ilde "Borc hissi" məqaləsində özünü intelligent hesab edənlərin vəzifələrini, fəaliyyətlərinin mözəmənun nadən ibarəti olmasının konkret misallarla izah edirdi. O, intelligent – ziyalı kimdir? Bütün biliqli, əli təhsilli adamlara intelligent – ziyalı demək olarmı? Suallarına cavab axtarır. Böli, intelligent sözü intellect sözündən yaramımdır. Azərbaycan dilində ziyalı kimi işlənir. Ziyalı sözü issiya (ışığı) süzündəndir.

İntelligent, ziyalını tamamlayan hansi cəhatlər var? Bu cəhatlər içərisində Bəxtiyar Vahabzadə vəton və xalq qarşısında borc hissini asas hesab edirdi. Doğrudan da, biliyi olmaq, diplomu olmaq hələ ziyalılıq deyil. Eləbəri var ki, onların diplomları yoxdur. Ancaq onlar təbiatın ziyalıdır. Bəxtiyar Vahabzadə yazarı: "...borc hissini intelligentliyin asas şərtlərindən biri hesab edir. Dünya hadisələrindən, təba dəslərindən, yəni axınlardan və corayanlardan xəbərdar olub, bir insan kimi öz ictimai böreunu başa düşməyən, vətəndaşlıq vəzifəsini bilməyən, həyatın mənasını dərk etməyən, nəyin naminə yaşıyığı, alışması, özüna məslək seçməyən bir adamı mən kamil intelligent hesab etmirəm. Əsl intelligent bircə şeyi bilməlidir: man nəyin naminə yaşayram?" O biləkə ki, çərçivini yedi, havasını ududuğu vətona, torpağı borcludur. Boreunu bildikdən sonra vəzifəsini də dərəcədədir. Hər bir insanın en müraciətdəs vəzifəsi Vətənə xidmətidir. Təbii ki, vətənə xidmət etmək üçün insanda savad, biliq,

mədəniyyət, genç dünaygörüs olmalıdır.

Bəxtiyar Vahabzadə yazardı: "Mən universitedə müəlliməm. Beşinci kurslara mühazirə oxuyuram. Bu adamlar artıq ali təhsili yiyələmiş savadlı biliqli cavandır. Lakin təssüs kி, man onların bəzəsinə intelligent deməzdüm. Niya?" Niyosunu Bəxtiyar Vahabzadə faktlara izah edirdi. Qeyd edirdi ki, gəncərlər səhət zamanı malum olur ki, dünaydakı kino ulduzlarını, rejissörərini, müğənnilərini, futbolçularını tənqidiyirlər, hətta onların təcmüneyi-hallarını də bilirlər. Ancaq dünyadakı siyasi, ictimai hadisələrə biganadırlar. Belə cavanlar bunu mədəniyyət sayırlar. Əslində isə bu, mədəniyyət deyil. Bəxtiyar Vahabzadə uzaq qohumlarının birinin evində müşahidə etdiyi bir hadisədən çıxış edirdi. Belə ki, uzaq qohumu – ev sahibi evində Heminqueyn şəkillərini açsa da, onun asorlərini oxusa da, onun evində bir dənə də olsun Azərbaycanın, yaxud aliminin kitabını yoxdur. Bəxtiyar Vahabzadə yazardı: "Burda N.Nərimanovun "Bahadır və Sona" poves-tindəki bir obraz yadına düşür. Bu qız xari- ci ölkədə təhsil alıb bir neçə əcnəbi də bil-məvi və öz dili bilməməsi ilə faxi edir. Bu, mədəniyyətdirdimi? Qətiyyən! Bu, təqəliddir, bu mədəniyyətsizliyin an bariz nümunəsidir.

Bəs adamlar mədəniyyəti zəhirdə görürülər. Əgar o qadın özünü dərk eləsaydı, onun evində Nizaminin də, M.F.Axundovun, C.Cabbarlinin da kitabları olardı. Höteni oxuyan və sevən bu qadın bilmir ki, onun parəstisi ediyi Hətə Nizamini özündən qat-qat yüksək sonatkar hesab etmişdir".

Bəxtiyar Vahabzadə öyrətmək üçün sada yollardan, üsullardan istifadə etməyi məqbul sayırı. O, sada yolla öyrətməyin faydasına inanır və bu yolu təbliğ edirdi. Görünür ki, bu da onun müəllimlik təcrübəsindən irəli golirdi. Göründüyü kimi, o, böyük sonatkar, alim olmaqla yanaşı, həm də böyük pedaqoq idi.

MAARİF FƏDÄİLƏRİN DÖRDÜN BİRİ: ƏFSUN ƏFƏNDİYEV

Təhsilimizin tarixində danılmaz xid-mətləri olan şəxslərdən biri da on il respublikaya maarif nazirinin müavini vəzifəsində çalışmış Əfsun Əfəndiyevdir. Onun bu vəziyyətə təyin olunmasından dörd on illik keçir. 40 il əvvəl – 1974-cü il, Respublikada yara-dılmış tələbkarlıq və işgüzarlıq şəraiti rəhbər pedagoji kadrların da seçilmişən digəti artırıb, az müddədə kadrların tərkibində keyfiyyət dəyişiklikləri aparılmışdı. Bu məqsədə Nazirliyin mərkəzi aparatında asaslı işlər görülmüşdül.

Ötan əsrin 70-ci illərində gündüz ümumtəhsil məktəblərinde təhsilənlərin sayı bir milyon dörd yüz mina çatmışdı. Təhsil sahəsində böyük dəyişikliklər aparılmışdır. Azərbaycan təhsilinin 1969-1982-ci illərdəki uğurları, respublikadaki ümumi tendensiya nazirliklərdən həiss olunurdu. Əfəndiyev 1974-cü ildə əmərənin sonundakı nazirin ümumtəhsil məktəblərinə baxan müavini vəzifəsində çalışmışdır.

Əfsun Piran oğlu Əfəndiyev 1928-ci ildə Samux rayonunun Alpoud kəndində doğulmuşdur. 1942-ci ildə Alpoud məktəbinin 9-cu sinifini bitirdikdən sonra dörrəhal kəndlərindəki məktəbə müəllim təyin edilmişdi. Lakin onun bu sevinci uzun çəkməmişdi. Böyük Vətən mührəbəsi hər şeyi yarımqiç qoymuşdu. Cabhabda vəziyyət ağır idi. Bunu yaxşı dərk edən gənc Əfsun könül-lü olaraq ordu sırasına yaxıldı. Döyüdüdə iki dəfə ağır yaranıb. 1944-cü ildə Polşa cəbhəsindən vuruşur, səhəti ilə olaqadər 1945-ci ildə ordudan təxris olunur. Gənc müəllim

cəbhədən döyüş medalları ilə qayıdır. O yənə da öz doğma işinə – Samux rayonunda müəllimliyə başlayır və təhsilini davam etdirmək üçün növbəti ildə Azərbaycan Dövlət Universitetinin qiyabi şöbəsinə daxil olur. 1952-ci ildə ADU-nun tarix fakültəsini bitirir. Yənə də könnüllü olaraq, rayonda işləməyə hazır olduğunu bildirir. Lakin ona öz kəndində işləmək qismət olmur. Çünkü o illərdə Əfsun müəllimlərin doğuldugu, boyabaşa çatlığı, müəllim işləydi kənd artı yox idi. O kənd Mingeçevir danızının altında qalmışdı. Ona görə Əfsun müəllim özü üçün yeni iş yeri seçməli idi. Belə də oldu. O, müəllimlər ciddi cəhətiyacılı olaraq Xaçmaz rayonuna təyin alı. Gənc müəllim təzkiyə kənd camatı ilə qaynayıb-qarışdı. Müharibədən sonra rəbəp və quruculuq işlərinin qeydindən atıldı. O öz sonatını sevirdi. Uşaqlar da, valideyçərlər da ondan çox razı idi. Bu illərdə artıq Əfsun müəllim ham da qabaqcıl müəllim kimi tanındı. 1952/53-cü dörs ilində o, İslədiyi Xudat orta məktəbin-dən qonşu məktəbə direktor vəzifəsinə irali çəkildi. 1953-cü ildən 1962-ci ildək Müqəddər qəsəbə məktəbində direktor vəzifəsində çalışıb. Yaxşı işinə görə, Maarif Nazirliyi, partiya, sovet təşkilatları onu cəhətiyacılı rəhbər kadrınlara siyahısına salıbdılar, gənc direktor yuxarı təşkilatların da diqqətini özüne çəkdi. Valideyçərlərin vaxtsız itirmiş Əfsun kollektivə öz doğma ailəsi kimi baxırdı. O bu vəzifədə da özünən doğrultdu. Artıq onun adı hər yerda hörmətlə çəkilirdi. O vaxtdan neçə illər keçəsə də, həmin kənddə